THE NEED TO ENSURE INFORMATION SECURITY IN THE DIGITAL ECONOMY

Khojanazarov Nazarbek Reypnazarovich
Doctoral student of the Department of Fundamentals of Management and Economics, Karakalpak State University

Annotation: *In the article, the need to ensure information security in the conditions of the digital economy, while critically analyzing the role and importance of the development of the scientific basis of the system of ensuring the security of the digital economy, ensuring information security in the conditions of the observed and expected digital economy in the socio-economic spheres the issue of systematic classification of processes is highlighted.*

Keywords: *Information, information resources, security, information system, confidentiality, resources*

We note that due to the diversity of the spheres of human activity and the existence of specific characteristics of each aspect and sphere, the relevant directions of security have arisen. By Article 3 of the Law of the Republic of Uzbekistan "On Principles and Guarantees of Freedom of Information", "the field of activity of entities related to the creation, processing, and use of information is the field of information" and "a person in the field of information, the state of protection of society and state interests is information security". Also, "any information should be protected if dealing with it illegally may harm the information owner, owner, information user, or other person." That is, the security of such information is provided by law, and information protection is as follows: "prevention of threats to the security of the person, society and the state in the field of information; It is carried out to ensure confidentiality of information, prevention of dissemination, theft, loss, and prevention of distortion and falsification of information. [1]

Article 13-14-15 of the Law provides information security for individuals, society, and the state using methods: "Informational safety of a person is ensured by creating the necessary conditions and guarantees for free use of information, keeping secrets related to his personal life, and protecting him from illegal psychological influence in the media. Personal information relating to individuals is classified as confidential information. Allow the collection, storage, processing, distribution, and use of information that violates the privacy of an individual, as well as privacy, correspondence, telephone conversations, mail, telegraph, and other communications, without the consent of an individual. Don't smile. Except for the cases specified in the legal documents. It is prohibited to use information about individuals to cause material and moral damage to them, as well as prevent the realization of their rights, freedoms, and legitimate interests. Legal entities and individuals who receive information about citizens, possess such information and use it, are responsible for violating the procedure for using this information in the manner provided by law." [2]

It is emphasized that the first part of information security - ensuring the security of information and information resources in information systems consists in protecting the three main characteristics of information: “accessibility”, “proportionality” and “confidentiality” by current standards.

Availability is the property of information or resources that is convenient and suitable for use at the request of an authorized logical entity. That is, a person who has the right to use information or information resources by the established order, based on his interests in the field of information, should be allowed to receive the necessary information resource as quickly and completely as possible within the information system where the necessary information resource is located.

Most companies in the industry use percentages to measure or quantify opportunity. Although the number 99.999% is used for advertising purposes, in many cases even those who emphasize it cannot explain the meaning of these numbers and how they are measured.

If we define the set working time as AST, and the information system downtime as DT, the availability (A) is calculated by the following simple expression:

A=(AST-DT)/AST*100%

The ability to use information is of practical importance for the user. The report on the ability to use the information will be meaningful only if the user can send the necessary e-mail or use the account number in the bank.

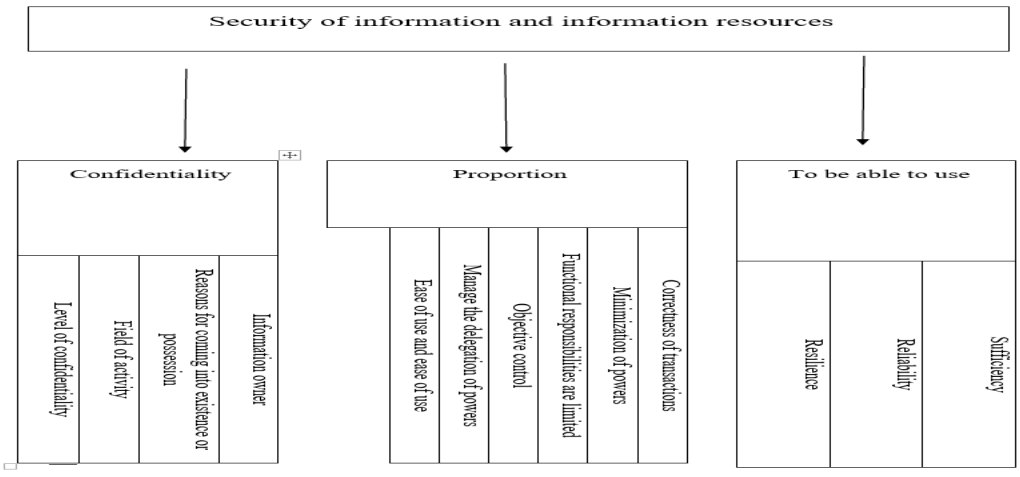

Figure 1.Ensuring the security of information and information resources [3, 4]

References:

1.O‘zbekiston Respublikasining “Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to‘g‘risida’ gi Qonuni Toshkent sh,2002-yil 12-dekabr,439-II-son

2.Шихиев, Р. Цифровая экономика в развитии сельского хозяйства. экономика, (3), 323- 326.

3.Ismailov B., Xojanazarov N. Raqamli boshqaruvni rivojlantirish muammolari va istiqbollari.

Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti. –T., 2023,№7 181-185 b
4.lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotalar milliy bazasi.

ШАХСНИНГ ВИРТУАЛ ИНТЕРНЕТ МАКОНИГА ИЖТИМОИЙЛАШУВИ СОЦИАЛ ЖАРАЁН СИФАТИДА

Бахтиёр Машарипов
Ўз МУ “Социология” кафедраси тадқиқотчиси

Айтиш мумкинки, ҳозирги замон жамияти том маънода “Интернет-коммуникация жамияти”га айланмоқдаки, унда ижтимоиёт, маданият, иқтисодиёт, ахборот, таълим соҳалари ўзининг бош унсурига айланган Интернет атрофида шаклланмоқда. Индивид томонидан ўзи туғилиб яшаётган жамиятнинг меъёрлари, қадриятлари, хатти-ҳаракат қонун-қоидалари ва паттернлари, тушуниш стереотиплари ва ғояларини ўзлаштириш жараёни сифатидаги ижтимоийлашувни тадқиқ этишнинг асосий векторларини белгилашга ҳаракат қиламиз. Ижтимоийлашув аслида индивид хатти-ҳаракатларининг гўдаклик чоғидан то ўлимига қадар ижтимоий ҳаётнинг талаблари йўналишига мос шаклланиб бориши демакдир. Шу маънода ижтимоийлашув ҳар қандай жамиятнинг функционал асосидир, у ҳам хусусий, ҳам умумий ҳаёт шаклларининг социомаданий тикланишининг шарти сифатида намоён бўлади. Бироқ бундай тушуниш фақат юзада ижтимоийлашувни жараён сифатида намоён этади, аслида эса у фақат (*исталган ёки олинган*) натижанигина ифода этади. Т.Парсонснинг тадқиқотига мурожаат этсак, анча муҳим жиҳат кўзга ташланади. У гарчи замонавий тадқиқотларда тилга олинмай туриб назарда тутилса-да, доим ҳам алоҳида тўлақонли таҳлил доирасига тортилмайди: биз ижтимоийлашув жараёнида ўзаро таъсирнинг аҳамиятини назарда тутмоқдамиз.

Т.Парсонс ва унинг ҳаммуаллифлари ижтимоийлашув жараёнидаги ўзаро таъсирнинг икки хил ролига эътиборни қаратишади: ижтимоий муносабатларда эҳтиёжларнинг шаклланиши ва унинг асосида болада катталарнинг муносабатига нисбатан ўта таъсирчанлик. Дарҳақиқат, боланинг катталарга азалий қарамлиги натижасида унинг учун нафақат табиий эҳтиёжларининг қондирилиши ёки қондирилмаганлиги, балки “...табиий эҳтиёжлари қондириладиган ёки қондирилмайдиган ижтимоий муносабатларнинг ижтимоий воситачилик контексти”[1] ҳам муҳим ва аҳамиятли бўлади.

Кибермакондаги мулоқот жараёнида “интернетчи”лар ўз ҳатти ҳаракатининг муайян намуналари, нормалари ва қоидаларини яратиб, уларга риоя этмоқда, қандайдир универсал Тузилмаларга бўйсинмоқда, муайян ижтимоий-маданий ресурсларни ишлаб чиқмоқдалар, ахборот стратификацион тизимни шакллантирмоқдалар, бошқа сўзлар билан айтганда, виртуал тармоқ уюшмаларини ташкил этмоқдалар. Интернет замонавий жамияти ҳаётининг ажралмас аломатига айланган ва бу аломат ижтимоий муносабатларнинг шунчаки бир янги унсури сифатида намоён бўлмай, балки социомаданий ҳаётни буткул ўзгартираётган факторга айланган, яъни ижтимоий ўзаро муносабатлар жадаллашди, ахборот ҳажми ўсди ва шунга мувофиқ танлаш мумкин бўлган ҳатти-ҳаракат моделлари ва мотивларининг турлари кўпайди, индивидуал-психологик даражада ҳам (*компьютер қарамлиги*), ҳудудий ва давлат даражасида (*ахборот блокадаси*) ҳам қарамликнинг янги шакллари вужудга келди, ижтимоий тажрибани узатиш ва ўзлаштиришнинг янги усуллари, жамиятни бошқариш ва унинг устидан назорат қилишнинг янги воситалари пайдо бўлди. Бундан ташқари телекоммуникацияларнинг дастурий таъминоти мутахассислар томонидан яратилади, улар эса ўз шахсий қарашлари, мақсадлари, меъёр ва қадриятларига таяниб иш кўради. Булар, ўз навбатида, умумэътироф этилган меъёр ва қадриятлардан фарқ қилиши мумкин. Мазкур

[1] Парсонс Т., Шилз Э., Оллпорт Г., Клакхон К. и др. К общей теории действия. Теоретические основания социальных наук / Т. Парсонс. О структуре социального действия. М., 2000. С. 438.

ҳолатлар рақамли ахборот маконининг нафақат ҳозирги замон кишисининг психологиясига, балки унинг шахсига таъсири муаммосига оид тадқиқотларнинг долзарблигини белгилайди.

Ижтимоийлик унсури сифатида майдонга келган Интернет, кенгроқ эса - янги ахборот технологиялари ёрдамида шаклланган виртуал воқелик инсоннинг иккиламчи (қайта) ижтимоийлашувининг қудратли агентига айланмоқда. Бунда ижтимоийлашув деганда нафақат тармоқ воситасида шаклланган жамоалар, балки оффлайн воқелик – инсон яшайдиган реал жамият назарда тутилмоқда. Виртуал воқелик "ичида" одамлар билан нималар содир бўлаётгани борасида, шубҳасиз, махсус тадқиқотлар олиб бориш зарур. Бироқ Тармоқ ичига боши билан "шўнғиб кетган"лар ҳам Тармоқ ичидагина "яшаб" қолмай (*ҳар холда шу пайтгача*), тинимсиз офф-лайн воқеликка қайтади: аввалambор ўз жисмоний ва ижтимоий ҳаётини сақлаш учун. У ердан улар ким бўлиб қайтади? "Тармоқ ҳамжамияти"да шаклланадиган хатти-ҳаракат меъёрлари ҳақиқий жамият талабларига қай даражада жавоб бера олади? Албатта, бу икки (*он-лайн ва офф-лайн*) жамиятни мозаиканинг бир-бири билан боғлиқ бўлмаган элементлари сифатида қабул қилиш мумкин – А.Моллнинг ғоясига биноан, бу - ".... ўзаро туташ, аммо яхлит конструкцияни ташкил этмайдиган парчалардан тузилган" "мозаик" маданиятдир. Бироқ улар ўртасида алоқа вужудга келади ва бу алоқанинг асосини бир пайтнинг ўзида ҳам Интернет истеъмолчиси, тармоқ гуруҳи (*ёки бир неча гуруҳлар*) аъзоси бўлган, ҳам офф-лайн жамияти, реал социум аъзоси бўлган одам – бир одамнинг ўзи ташкил этади. Унинг ички оламида турли манбалардан олинган маданий намуналарнинг чатишуви қандай содир бўлади? Хатти-ҳаракатнинг қайси моделлари унинг учун намунавий моделларга айланади? Қайси тушунча ва қадриятлар муҳим аҳамият касб этади? Қайси ҳолатлар унинг учун идеал маданий рамз вазифасини ўтай бошлайди? Ниҳоят, офф-лайн жамиятдаги ижтимоийлашув жараёнларида шаклланган меъёр ва намуналар тармоқ жамиятида қандай ўзгаришларга учрайди? Бу саволлар инсоннинг Интернетга тобелиги кучайган сари тобора долзарблашиб боради. Бунда "реал" ва "виртуал" социумларни бир-бирига зид қўйиш ярамайди: уларнинг икковини ҳам такомиллаштириб бориш керак. Ҳозирги кунда вазият шундайки, жамият яна бир бор танлаш лозим бўлган ҳолатга рўбаро бўлган – Янги давр бошида Ж.Ж.Руссонинг "ортга, табиат қўйнига", деган шиори қай даражада оммалашган бўлса, бугунги кунда инсонни виртуал дунёдан "реал" ижтимоий оламга "қайтариш" талаблари тобора баландроқ янграмоқда.

Маданият "нисбатан жонли" йўлларни излашда оммавий коммуникациянинг барча имкониятларини - визуал-образли воситаларни ҳам, вербал воситаларни ҳам - ишга солиши лозим. Ўрта Асрларда христиан дунёсида кўз билан кўриб идрок этиладиган черков "халққа бу дунё ва нариги дунё учун зарур бўлган барча нарсаларни тақдим этадиган доимий ва ўзгармас ўзига хос теледастур вазифасини ўтаган"[1]. Бунда шуниси эътиборлики, унинг мазмуни умуммаданий маъно касб этган: черков оммага таълим берган, Инжилнинг, Исо ва авлиёларнинг ҳаёти мазмунини очиб берган, ахлоқий қарашларни сингдирган ва хатто ўз халқи тарихи ҳақида ҳикоя қилган. Бугунги кунда ОАВ ва, хусусан, Интернет ёрдамида тақдим этилаётган образ ва тушунчалар маданий мазмуни жиҳатидан қай даражада мазмундор ва аҳамиятли бўлмоқда? Инсон қабул қилаётган ахборотни танқидий ўзлаштириш қобилиятини қай даражада сақламоқда?

Қайд этиш лозимки, янги ахборот технологиялари ёрдамида яратилган виртуал реаллик виртуал реалликнинг ягона тури эмас. Тармоқ реаллиги бу борадаги тадқиқотларга бўлган қизиқишни долзарблаштирди холос, чунки мазкур виртуал реалликнинг фавқулоддалиги постмодерн дунёсининг маданий интенцияларига ҳамоҳангдир. Аммо у, реалик сифатида англанганлиги туфайли, ўзининг такомиллаштирилиши ҳамда инсонлараро мулоқот технологияларини ривожлантириш, замонавий социаллашув (ижтимоийлашув) усул ва воситаларини белгилаш бўйича муайян тавсияларни ишлаб чиқиш заруратини туғдирмоқда.

[1] Эко У. От Интернета к Гутенбергу: текст и гипертекст // Отрывки из публичной лекции на экономическом ф-те МГУ 20.05.1998 // Интернет. 1999. № 6-7.